

מנחות פב

משה שווערד

"שלמים באים מן מעשר דאטיא שם שם ממעשר"

1. רש"י מנחות דף פב/א

ושלמים גמר שם שם ממעשר שני - דמזבין ממעות מעשר דכתיב במעשר שני ונתתה בכסף עד ואכלת שם (דברים יד) וכתיב בשלמים ואכלת שם (שם כז) מה שם דהתם מעשר אף שם דגבי שלמים מעשר דיכול להביא שלמים ממעשר:

2. רש"י פסחים דף ז/א

רוב אוכלי בשר בירושלים כל ימות השנה ממעות מעשר שני הן, לפי שלא היו מספיקין לאכול כל מעות מעשר שני שלהן ברגל, ונותנין אותם לבני העיר בטובת הנאה, והן אוכלים אותם בקדושתן, ועיקר אכילת מעות מעשר שלמים היו מביאין מהן, כדקיימא לן במנחות (פב, א), הלכך לוקחין מהן בהמות, דכל זמן שיש לו מעות מעשר - אינו מוציא מעות חולין, ואף על גב דאיכא למימר שמא מיד המוכר נפלו, ומעות חולין הן ספק איסורא לחומרא:

3. רש"י בבא מציעא דף כו/א

מעשר - שרוב בשר הנאכל בירושלים מעשר, לפי שאין אדם שוהה בירושלים עד שיאכל כל מעשרותיו, ונותן מעות מעשר לעניי העיר או לאוהביו יושבי העיר, ורוב הוצאות מעשר לוקחין בהן בהמות לשלמים, כדגמר שם שם מעשר משלמים, במסכת מנחות (פב, א)

4. תורה תמימה דברים פרשת ראה פרק יד

לשכן שמו שם - כתיב כאן ואכלת לפני ה' אלקיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגגך וגו'. וכתיב בשלמים (פ' תבא) וזבחת שלמים ואכלת שם, מכאן לשלמים שבאים מן המעשר (ג' [זבחים נ' א']:

5. תורה תמימה הערות דברים פרק יד

(ג) ר"ל עיקר מצות מעש"ש לקנות עבורו שלמים, והרבנות בזה אע"פ שממעט באכילתו שיכולין לבא לידי פגול נותר וטמא, עכ"ז מפני שנאכלין בשמחה קונים אותו בהם. וגם מתוך שיש בהם צד קולא שאין בקדשים אחרים שבשרם נאכלת לזרים, ועיין בפ"ג מ"ב דמעש"ש. ואמנם זה הוא רק במביא שלמים סתם שלא נדר להביא שלמים, אבל הנודר להביא שלמים הוי עליו חובה וקיי"ל במנחות פ"ב א' כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין:

6. תוספות מסכת מנחות דף פב עמוד א

אינו בתורת שלמים - ... והא דשרינן חיה לבשר תאוה טפי מבהמה נראה דנפקא לן מהא דתניא בספרי ואכלת מעשר דגגך יכול יקח בהמה למשתה בנו נאמר כאן שמחה ונאמר להלן שמחה מה להלן שלמים אף כאן שלמים אי מה להלן עולות אף כאן עולות תלמוד לומר ושמחת אכילה שיש בה שמחה והך דרשא לא שייכא בחיה אלא בבהמה הראויה לקרבן.

7. שפת אמת על מנחות דף פב/א

שם בגמ' בהמה לבשר תאוה כו' ערש"י ותוס' כתבו דנלמד בספרי כו'. ואינו מוכרח דעיקר דרשא דספרי היא דשלמים יכול להביא ולא עולות. אבל להיות חיוב להביא שלמים אין נראה מדרשא דספרי דא"כ מה"ט לא יקנה חי' ג"כ. ובתוס' דחקו ליישב זה אבל ברמב"ם בפיהמ"ש (פ"א דמע"ש מ"ד) מבואר בשם הירושלמי דהי' תקנת חכמים ואה"נ דמה"ת יכול לקנות בהמה לבשר תאוה ע"ש ובר"ש:

8. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת מעשר שני פרק א

[ד] מותר לקנות במעות מעשר שני בהמה לבשר תאוה. אלא שאסרו את זה ואמרו אסור לקנות בהמה ממעות מעשר שני אלא לשלמים, וכך אמרו בבביתא בראשונה היו לוקחין בהמה לבשר תאוה ומבריחין אותה מעל גבי המזבח חזרו לומר לא יקחו. ואמר כאן שאם לקח חיה לזבחי שלמים שאין זה מותר לפי שאין קרבן מן החיה שהרי אמר ה' מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם, או שלקח בהמה לבשר תאוה שגם זה אינו מותר כמו שביארנו לא יצא העור לחולין, לפי שאינם ראויים לאכילה על הדרך שחשב.

9. עוד עיין לקמן בדברי השפת אמת

1. ספר איזהו מקומן

ומינה מה שלמים אין גופן מעשר אף
תודה - בהגהות מצפ"א (על רש"י)
תמה דהלא הוי אפשר משאי אפשר,
דהשלמים הן כשר ואי אפשר להן לבוא מן
המעשר - ואי אפשר להן לבוא מן

2. ספר יד דוד

דף פב, א. המתפס מעות מעשר שני לשלמים ר"ח
אומר קני ר"א אומר לא קני. וכתב בגאון יעקב דף
כ"ג ע"ב [סוף סימן ד] דאפילו לר"א דאמר לא קני,
וכותיה פסק הרמב"ם [הל' מעשר שני פ"ז הי"ט], ה"מ
דאין נתפס בקדושת שלמים ויכול לשנותן אח"כ לדברים
אחרים - וכמו שכתב רש"י, ומ"מ צריך ליתן הדמים
לשם שלמים, כמו המחריים את קדשיו, דנהי דאין
נתפסין, מ"מ צריך ליתן את דמיהן וכן פסק הרמב"ם
בסוף פ"ג מהלכות מעשר שני, דהמקדיש מעשר שני שלו
לבדק הבית צריך לפדות ע"מ ליתן להקדש את שלו
ולמעשר שני את שלו, הרי מוכח דאע"ג דהרמב"ם פסק
דמעשר שני ממון גבוה הוא, מ"מ חל עליו הקדש דצריך
ליתן את דמיו עכ"פ, אלא שבזה אינו מסיף חומש כמו
במחריים את קדשיו שאינו מוסיף חומש, דדוקא גוף
הדמים צריך ליתן כמו שהתפסו, אבל חומש א"צ ליתן,
ודלא כמ"ש הרדב"ז דצריך ליתן ב' חומשים במקדיש
מעשר שני לבדק הבית, ע"ש בארוכה. ובאמת מסוגיא
דהכא לא נראה כן, דהרי בעי לאוקמי הך ברייתא דנותן
ב' חומשים כר"מ, וא"כ קשה נהי דקנה עכ"פ חומש מאי
עבדתיה, אלא ודאי צ"ל דצריך ליתן חומש אם קנה.

3. "כי פליגי אליבא דר' מאיר דאמר מעשר ממון גבוה הוא"

- קרית ספר הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק ז
... קדושת שלמים אינה חלה על קדושת מעשר דממון גבוה הוא ולא חייל עליה קדושה אחריתי כדילפינן מכל
בכור אשר יבוכר דלא שייך ביה קדושה אחריתי אלא בכורה...

- אור שמח הלכות חמץ ומצה פרק ו: ח
וכיון שכן נתבונן דמאי פריך מי כתיב מצתכם, לימא משום דאינו יכול להתפס אותה להשתמר לשם מצה הנאכלת
ליום אחד, כיון דממון גבוה הוא, ולא בעלים הוי, אף על גב דשלו היא לאכילה, כיון דאינו בעלים ליתן
במתנה, כדאמר פרק האיש מקדש (קידושין) דף נ"ד ע"ב ובמנחות (פ"ב) [פ"א ע"ב] אמר דאינו יכול להתפסן
בקדושת שלמים, אם הם חיטי מעשר, אף דמעו מעשר אזלי לשלמים, זהו בדין תורה, אבל אינה לאו בעלים
לאתפסיהו בקדושת שלמים, וכן פסק רבינו סוף פרק ז' מהלכות מע"ש דלהתפס מעות מע"ש לשלמים אינו יכול,
אלא לקח בהמה נעשית שלמים. ובזה פירשתי מכבר דברי רבינו שם בהלכה י"ח שכתב ואעפ"כ אם פדאה לעצמו מוסיף חומש
דסד"א כיון דלהקדיש שלמים אינו יכול, אלא שהתורה עשאתן שלמים. א"כ בעלים לאו מקדיש הוי, והא רק מקדיש מוסיף חומש. קמ"ל.
כיון שלרצונו ולתאות נפשו נתנה. שאם ירצה יקח בה בהמה ונעשית שלמים מקדיש קרינא ליה. וכי נסתאבה ופריק לה מוסיף חומש. ואין
דין הבעלים כדין אחרניא. ואף דיש לחלק בין הקדש דקנאה הוי' לדין לשמה. מ"מ יש לומר כן.

4. קרן אורה על מסכת מנחות דף פב/א

ונסכים בכל מקום לא יביאו אלא מן החולין פירש"י ז"ל (ד"ה האומר) אפילו היכא דאמר הרי עלי זבח ולא אמר ונסכים ואין
זה מובן דאפילו לא אמר ונסכים הוי דבר שבחובה כיון דעיקר הזבח הוא דבר שבחובה כמו בלחמי תודה דאם התודה באה מן

החולין הלחם ג"כ בא מן החולין ובפלי המשנה להר"מ ז"ל כ' דבכל מקום היינו אפילו אם עיקר הזבח בא מן המעשר כגון שאמר הרי עלי תודה מן המעשר אפי' הכי נסכיו באין מן החולין וק"ל:

5. שפת אמת על מנחות דף פב/א

שם במשנה ונסכים בכ"מ לא יבואו כו'. פ"י אפי' רוצה להתנדב מנחת נסכים א"י להביא אלא מן החולין משום שהוא כליל כדרשא דספרי וכ"כ התוס' והרע"ב. ופרש"י כאן תמוה [וברש"י כת"י פי' כנ"ל בתוס'] והרמב"ם בפיהמ"ש [ובפט"ו ממעה"ק] מביא טעם אחר ע"ש:

6. קרן אורה על מסכת מנחות דף פב/א

תוס' בד"ה להקיש כו' תימא כו' עופות ומנחות ולחמי תודה מנ"ל עכ"ל. ולא הבנתי דבריהם ז"ל דלחמי תודה פשיטא לן כיון תודה לא אתי ממעשר הוא הדין לחמה וכדתנן לעיל (פ"א ע"א) אפילו אמר בפירוש לחמה מן המעשר צריך להביא הלחם מן החולין כמו התודה ועיין תוי"ט ז"ל (פ"ז מ"ו) מ"ש בזה ואין דבריו מובנים. ועופות ומנחות כבר האריכו התוס' ז"ל בריש מכילתין (ב' ע"א ד"ה כל) בהא דילפינן בחולין דחטאת העוף אינה באה אלא מן החולין דלר"א נצטרכה ע"ש באריכות אבל באמת צריך לדקדק למה לי קרא להאי דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין בשלמא לחובת קדשים קלים כמו הרי עלי דשלמים ותודה ה"א דבא מן המעשר דעיקר מצות מעשר לשלמים הוא אבל דבר שבחובה ממש כגון חטאות ואשמות למ"ד מעשר ממון גבוה הוא למה לי קרא לזה כיון דלאו שלו הוא פשיטא דאינו יכול לשלם חובתו בדבר שאינו שלו כי היכי דאינו יוצא בגזל וכן מצינו במצות שנאמר בהם משלו אין יוצאין בהם במעשר שני כגון מצה ואתרוג (פסחים ל"ח ע"א, סוכה ל"ה ע"א) דלמאן דאמר מעשר ממון גבוה הוא אין יוצאין דלא מיקרי לכם משלכם עד דקשיא לי היכי ס"ד דר"א בפסח דורות דיביא ממעשר שני דאיצטריך למילף מפסח מצרים הא פסח ומצה איתקש להדדי וכי היכי דאינו יוצא במצה של מעשר שני הכי נמי אינו יוצא בפסח ממעשר שני וצ"ל דסלקא דעתך אמינא כיון דהתיירה התורה להביא שלמים ממעשר הוא הדין דהותרו כל הקרבנות להביאן ממעות מעשר

7. שפת אמת על מנחות דף פב/א

שם במשנה כ"ד שבחובה אינו בא אלא מן החולין. מסופקני במנחת נדבה אי באה מן המעשר. די"ל כיון דאין הזר יכול לאכלן הוי כמו עולות דממעטין בספרי משום דצריך להיות מידי דאכילה של שמחה. ונהי דהכהן אוכלו מ"מ הבעלים א"י לאוכלו. ואחד רצה להביא ראי' מהא דצריכין קרא לקמן למעט חטאת דא"י להביאו מן המעשר אע"ג דג"כ אין נאכל רק לכהן. אבל זה אינו ראי' דחטאת של כהן שפיר ראי' לו לאכול וצריך מיעוט [להכי דאפי' כהן א"י להביא חטאתו מן המעשר]. אבל מנחה [דכהן פשיטא דא"י להביא ממעשר כיון דמ"כ כליל הוא וגם ישראל] י"ל דא"י להביא מטעם הנ"ל. אך מדברי התוס' ד"ה להקיש דכילול מנחה בקושייתם משמע דס"ל דמנחת נדבה יכולין להביא וצ"ע. [אכן בזבחים (נ'). תוס' ד"ה א. מבואר דמנחת נדבה באה מן החולין והניחו בצ"ע מנ"ל ע"ש. ובמ"ש בחי' שם לתמוה עליהם מדברי התוס' כאן]:

8. שפת אמת על מנחות דף פב/א

שם בגמ' מה לפסח מצרים שאין טעון מתן דמים ואימורים למזבח. תמהני כלפי לייא דכיון דנאכל כולו לבעלים טפי מסתבר דיכול להביאו ממעשר כמו בשר תאווה ורש"י פי' משום דאינו דומיא דשלמים. ועדיין תמהני דלמה לי ילפותא דשלמים. ודאי שלמים צריכין לרבויה דהו"א כיון דאימורים קריבים למזבח א"כ אינו כולו לאכילה. אבל פסח מצרים דכולו לאכילת אדם י"ל דא"צ קרא כיון דמקוים ב' בכל אשר תאווה נפשך. ולשיטת התוס' (לעיל ד"ה אינו) דס"ל דמדאורייתא אסור לקנות בהמה לבשר תאווה. א"ש דכיון דאין קרב למזבח הוי כמו בשר תאווה ואסור. אבל באמת דבריהם תמוהים דהספרי בא לרבות דיכולין ליקח שלמים [אע"ג דמקצתו למזבח ואין כולו לאכילה כנ"ל]. אבל בשר תאווה ודאי מותר ורק חכמים גזרו על בשר תאווה כמ"ש הרמב"ם והרע"ב (פ"א דמעשר שני) מן הירושלמי עיי"ש וצ"ע:

9. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן לג - ג

... עוד יש לדון בזה דאין לחמי תודה באין מן התרומה מטעם אחר משום דלחמי תודה הם לעולם דבר שבחובה ואין באין אלא מן החולין וכמו דאין לחמי תודה באין מן המעשר כדאמרינן במנחות (פ"א). וגם בדיעבד פסול בדבר שבחובה שהביא שלא מן החולין כמ"ש הרמב"ם ז"ל מיהו בעיקר זה דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין ואינו בא מן המעשר יש לדון אי הטעם משום קדושה דלדבר שבחובה בעינן חולין ממש וא"כ ה"נ מתרומה דא"י להביא דהא קדוש עוד יותר ממעשר או הטעם במע"ש הוא משום כיון דכבר יש עליו חובת הבאת מקום ובכל קרבנות יש חובת הבאת מקום כדאמרינן בתמורה (י"ז ע"ב) א"כ אינו יכול לפטור עצמו בדבר שכבר יש עליו חיוב הבאת מקום מקודם וא"כ זה ל"ש בתרומה אך בפשוטו הוא משום הקדושה ...

• ספר מקדש דוד - שם-לעיל

